

№ 250 (12340) | 1983 чылдын октябрь 30, воскресенье | 1925 чылда
УЛАЗАЛДЫНГОН | Өртөз 3 коп

бүтү ажылаалык чорун ту-
рарына ыңгаалыа күөстөдө-
лөрүн, ачыкча чонгарыи
мурнакы дүрүлгүлэи, чо-
гаалыкка ыишпатыааи,
чаартычыларын болгаш чо-
гаалдыкчыларын саалдарын
бүтү хемчө-биле дөстөирин
баса илгөрдөдүрүн ыишпөдө-
нүн республикаларын Ком-
партияларын ТК-ларына,
чер чөдө партия болгаш совет
органнара Политбюро дө-
дөи, Ажыдагыиы уурутук,
чуларын күш-ажылаа ор-
ганнастара, ажылаа чер бү-
рүтүнө энергетиктик курула-
варылар каныгы болгаш
дөдүр ажылааларына таарым-
чалык байдалдары тургуза-
ры дээр харымсалгаиы белдө-
дөрүн хөмчөслөри айткан.
Олаар чулдары каныгы
ажылааларын текшизаны
болгаш технологияны түгөс,

(СЗКП ТК-ның Кыйгы
рыгыларыннан).

**Ю. В. АНДРОПОВТУ
Х А Р Ы Ы З Ы**

«Делегейиң ычмылары яро-
гугу дайыны болдурубас дэ-
лэ» дэстеге шимазиласиз дэ-
лэ» дэстеге профессорлар
Э. Луанин (АКШ) болган
изалемиз Е. Н. Чавоту
ССРЭ), ол ышкыш шимчоз-
шомол ораламиз президенти-
тери доктор Д. С. Сорбени
(Норвегия) болган профессор
Д. Васт-Хеккерти (Финля-
ндия) ССРЭ-ниң Долаи Соле-
вниң Президиумунуң Дарга-
зынч бирги ораламизы
Е. В. Кузнецовтуң октябрь
1-де Кремль хузын апа-
ны мол мурунда да-
маткан болгай.

«Делегейиң ычмылары яро-
гугу дайыны болдурубас дэ-
лэ» III делегей конгресси-
ниң ычмыларыниң текстизин
ССРЭ-ниң болган АКШ-тың
үрүмчедер багтышчыларынга
шимчээшениниң удуртуктула.

курслар боттандырын чор-
дар укуруг кылдыр сиз-
дег ажалдан ыктыган бир-
чоттук ычмылар багтыш-
чылук кылдыр ажалдан-
ымч бол салында, боттанды-
рымч практиктан күжүниң
кениривисти угандырын т
рарымыз кемчилерден ки-
дуунда ылгабалы тувар-ымч
Совет Эмелин ярогугу да-
ымны калдык-да ылмак-б
де оскунду үндүрүмч
идеямиз — мээ-мелер ч
торугу, а ону үндүрүмч
кыгырмыларын кем-буруу
үлдүгиз кылдыр көрүп, б
руу шаан тувар. Ярогугу да-
ымны болдуруу «болдуру-
дуга»ымда болалга кыжы-
лалчытырлар дээр харымыз
да чор. Олор боттанды-
ярогугу чепсиз талалы-б
артык күштүг буруучулу
дугу жэс. Харын дайында-
миз.

[illegible]

Ол кыгырыгын бистер
бардуот халатты болдурубзин-
е угалган жазок буннын
кыгырыг кылдыр коруп ту-
ар бис. Совет уауртууганын,

Тил бүгү чыгуусуз бол-
галарына болгаш сазыш-
тындарыга ол хам дугуу
урадыр.

Бир аёс айдосу дайы
теңиз бээр чык болза, оол
кызылдан чайлап чок олум-
чук уржуктарынын дугууш-
ка салырып туңгунештер
турун чөпчүзүрчү мен. Э-
мне чүсөт бодуулар та-
аппе, кызылларын билген ту-
рун жоржуу калып шыгы
шыны изорелди тууралыр

[illegible]

МААДЫРЛЫГ ЧОРУК
У Т Т У Н Д У Р Б А С

КНЕВ. (СЭГА). Киев хоорондын тургачлары, республиканын түр ажына чыныгы Днепр азыш тукумунан болгон Киветт мемфаистик эжелдерилерин хосаанынын 40 чыл болганын оо хүндө димелген турар. Ачынга турсактаат баймыр курал Киевте болган.

Хуналга СЭКП ТК-нын Политбюро кежигүзү, Украинанын Компартиясынын ТК-ызы бирги секретары В. В. Щербийский чүе чугалазан. Ичинти хосталын Совет Армияны өң удуз - операциялар

рунчы бирээл - Днепр азыш тукумууунун кайтамчыты түрүнөл болганын ол айткан.

Киевчилерде болган Украинайш түр ажыны чопирынга Совет Армияны болгон Шери-Давид Фодулун Политбюто коз үргөлдирген ич чамасы армия генералы А. Евшин төмөдүз хүнү боюнча байыр керсеткен.

СЭКП ТК-га, СЭКП ТК-ны Чингизе секретары, ССР-ни Дзюла Сокодин Президенттин нар Дагдыз Ю. В. Андронов ка чаганы узут колдурату күн-биле хүлээн алган.

И. Ф. Мольновту Тыва АССР-ниң Дээди Советинин
Президиумунуң Хүндүлел бижин-биле шаңнаар дугайында
Тыва АССР-нин Дээди Советиниң Президиумунуң
ЧАРЛЫН:

Партия болгаш совет органдарга үр-түнүшүндүг аяккада-
мы дэни баш тоотугунун хуундул бээр 50 харзаына-биле
областар ССК-н 3-үзүс Райкомунуң ийги секретары
М. Филонов М. Мольнов Тыва АССР-нин Дээди Совети-
ниң Президиумунуң Хүндүлел бижин-биле шаңнаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң
Президиумунуң Даргазы
Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң
Президиумунуң Секретары

М. МЕНДУМЕ.
Н. БОДУ.

Кылым хоорай,
1983 чылдың октябрь, 28.

ИЙДАЛ КАНДЫГЫЛ

«Моген-Бурел» совхозта Х. Исраилов, Д. Орусов, Н. Оржаков олар ситен кезаңдагыте база киришпизинтер. Бу агаччиларны кыптаар Кыргычтарга ам-дз тодараткынган. Д. Доржу, С. Халарбаа, А. Сайя, О. Хертен оларнын тодортырнын харисаласта югулде, бетелемн етенинг сорол албайн турда-а, изнт

бетелемни шимтирмади. Ал-Чыраа денвексоринлер на чечинип бетелемни ула куштудирери эркежю чугу да.

Айымгтийн четестери ларый одер талаза-биде ра йонуну агроустепур катты жамыкмындын хечметлари алыры негеттин турар.

А. БЕГЗИ

Чечек Орусовна Серин өөнүн ээси, Тыва АССР-нин алдарлыг малчыны Тас Айаалович Салчак-бие 1954 чылда эгелеп мал кадарын эгесиз, Олар—Мөңгү-Тайга районда СССР-тин 60 чыл агыт совохуун № 3 хойжу бригаданын жеккинүрүн. Бу хуңнерде төрүн совохууну 410 баш төрүүрүн очуңа-менди кадарын турарлар. Кеңир чылын Совет Тывынын 40 чыл очуң таварыштыр олар хой жыгала жылжыткандан бээр 30 чыл болуу. Хоочун коммунистер байыралады кымылак жолуңжи-бие утуурун шиптириңиздер.

ЧУРУКТА: хоочун малчы Ч. О. Серин.
В. АМЫРЫНН фотоу.

Кызылдан тузубу заводунда колдонгон беш чылын тузук чымыла, ал эми айда кымыл шудурткы ажалат. Күрөң пландын жана доктумал күрсөткөн туураларга, Ресубликанын тузугуларын тос айдарды 7 миллион 800 миң тузубу берген. Оң азирге планда көрдүктүктөлгөн 500 миң тузубу жай. Эрткен чылын айда чымыла-тендерге, беш чылын 17 миллион тузубу берген.

Заводдун чымыла калыбын коллективди кадыр көрсөткөн чымыл алган. Ал тузугуларга 107 миң кубометр сайын, азырын берген, планын ажыраган.

Тос айдарган, пландын ажыр завод 179 миң рублдин продукциясын сайгарган, нормативти артык продукция берини планын 94 миң рублден ажыраган. Күш-ажылды буга тузугуларга планда көрсөткөн 14 тузубу берген. Продукцияны, ботуну, аянттегине чымыл калыбын аял азырын баш планда дашкара, 25 миң рублдин сугуламал алган.

Заводтун күш-ажымын тузугуларга берген. Ал тузугуларга баш коллектив жеминин лерини ортузугу кымылдын аял ажымын күштөндүргөн саягы тузугурун ажыраган баш. Эрткен чымыл олтузугу ленинге аял баш планын чымыл аял калыбын. Күш-ажылды тузугуларга аялдын телмилер аял телмилерин айла ортына чымылдан 8

дугаг мурал тулар. Туулуу-
рун шылары эжжэб. 100 дэл
дээд маарайн туулуурун
унит салым 35 хуузу че-
дэгел.

[illegible]

С. ГРИГОРЬЕВ.

Отчёттар болгаш соңгулдалар

МӨНГҮН-ТАЙГАНЫҢ ПАРТКОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Мянгу-Тайга районун
партия конференциязы дуун
булуп эрткен.

СЭКП Мянгу-Тайга райо-
нун эрчигит үлсэ аруудат
эскен ажалымы дутайыла
доттотон партия эркомун
булуп секретарсы У. Н. С.
Шажардун кыгын. СЭКП-
н XXVI съездинде бол-
гон еткен Тэт Комитетин
эчтээсинде болгон Плек-
сарияны личитизирин

күүсидер талазы биле ра-
нун партия органица-
зы кыгызар ажалыла
ичетизин болгон с
берген делегаттар ханы
доттотон четтесетин шү
чүлүн баям мочон солгон
с рухталарын толартгай а
кын.

Тыла АССР-ийа Миле-
лер Чоудулгын Дарга
Ч. Б. Онлар конференци-
а жалыма дутгон

гаалаан. Районнун коммунистериниң болгаш аймактык чондарынның мурунда саяалыгын аймактыг болгаш культура тургузуушунунун содугаларына, ону ахуссар дээш чыгуу килырынга ол доктааган.

СЭКП райкомунун болгаш бейизия комиссиязынын чакырылышы менен район комсомол састаан партияны XIX обком даярлаа конференциясына да киле берген.

СОРУЛГАЛАРНЫ ТОДАРАТКАН

Хову-Ақсы сууиуду комму-
нисттерийн ототч конгулданы
уралы дугу болуп эткен.
Парткоммуи ажилыиуду ду-
айында ототч иштеткен он
секретари **В. Б. Петров** кыл-
ат. «Тыла юбодат» комбина-
иуду ажилчылары, инженер-
ехниктер ажилдакчылары, ал-

рутгаан хөмчгээрлэнг ба
моон сойгаарг кылр ажыл
дарга илткелн, санал бер
гелнр доктаган.

СЭКП обкомунун секретары
Г. Н. Долгополов хуралга
олуржуд, тыве чутаалаш, хо
ву-аксыжыларннн сорулга
рын тодаргай чутаалаш.

1983—1984 жылдарын кыш-жаз мезгилинде СССР-ийн 60 ялы аттыг совоха 37600 алыс мээр малды. 3745 баш сарыкты, 945 чалынганы, «Мөгөн-үрөп» 28700 шээр, 1448 сарык, 1650 чалыс малды кышадар. Олар түе-түе коладарга хувааттынганы. Чылгытат үш кодагана кыштарга болгаш олар-белчирингетчир. Олар малдарын кодаптарында боладарга оларын кытпса белеткиттингени эки.

ЛГЕН, А Б

«Моген-Буреп» совхозтун
лыдыш-ипчилери Сут-Хол,
Юли-Хемчик районнарында
олган «Ак-Чыраа» совхозтун
евгениктерлерин 919 тонна
егенин белеткен, ам бо хун-
дере 379 тонназын сеюртун
алган. Совхоз-инд 60 чыды ат-
тын совхоз ол-да черлеринде
181 тонназын белеткен алган.
14 тонназын кышталарда
сеюртун чедирин алган. Сиген
сюртугезинде Мейгун-Тайга
айонда Сельхотехника саа-
мырын чолвалылары ажил-
лат турар. Билд чолвалалар
оммунестер Василий Дагба,
Анжар олз Херток, алыды
чолвалар Мамчыи-оол Удук,
мат кышталашкынында
леткек алыдыларын чо-
турарын дутуйида мот
бригадаларга, саралы фе-
ларинга, чылы коланары
кышталарды оранжары
Оол тушкелерин бригадал-
нын уурааларында туту-
жыл, четкестерин дарын
хеместерин амыралда
гандарыл турар. Ол иш-
районтун улусу, конг
номити биле райкүсүм
юды акыл-атый эрел-
каты чоюкта чаа район-
нын ажил-аткынында кыш-
талашкында белеткенди
кышпа үнүшкүну кыл-
даан.

ССРП инд 60 чыды ат
совхозтун мат сугатар

теңгелерин кылгайы аңа бөл-
түп, Баял-Сурда, теңте ку-
дуктар аң-да сөстө кылдым-
маамыдан аңадавайт тү-
рүр.

Од үнү сөөкөтүн, узукчу
көпөлдөрүлүрү коммуңистер
Борганр Бай-оол, Борис Те-
рин, Надаккал Усупу-Дор-
ку (ССРЗ-нн 60 чылы атты),
Дарым-Базыр Иргит, Семён
Иргит (Моген-Бурен) олар
идеңпейил кыргын, түс-түс
кышталарга ыңналдыр кы-
лымыра тодарай дуза чед-
рип, боттуг кемечелерин ал-
ган. Үнналыдан илерезин
болза, ССРЗ-нн 60 чылы ат-
тыг сөөкөтө хойжулар Алы-
сандр Биче-оол, Шокот Мур-
зун, Кылым оод Иргит, Сюр-
дун, Бурганр Бай-оол, Борис

ҮЛЕГЕРЛИГ ДООСКАН

Улут-Хем райла «Ак Туру» совхозтун Ботексиз Ш. Шариповтин уулдарына Чаш-Таш, бала мынметке бола мал брнша-дамынын коллектанын кыпта-лашыныкына белеткез ажалын дооскан. Фермала кайжаалар-нын чыгылашыныкы ылдынган. Ишти-даштын малга-шын, чыгылаша. Малга чам кайыштарын бээр черлер сеп-тектенген, ажалдан эгезден.

Фермала 42 чымыл, 4720 тонна суюк, 470 тонна сазнал белеттектенген. Чымт-лол Сундулун уулдарына 3 акжон составтык зыезоу са-мынын узунлектенген, язы-бур уемерин хотуй хайыларын, белеткек эгезден. Оот-бле сазн иектерин, бизгаларын расшон бузгаар чегирелезин окжиктен.

Коллектенген ажал-ичиле-ле, чыгылаша-турум унжыган. Кызыл булузду корутууге ыл-дын дерин белеткез. Сави-андарын, калдарчылорын

куртаза бамашыры кы сеп-тектенген. Радло, ажалдан ажалдан туруп, 6-бизе бур-гу келер чымылн - соулс-ке кудулдарн чагылап алаган. Б-гуу ажалларын кызыл кор-чуларын ишле хержезинен чоруленин кезинугу, уе-чик Аччамала Дамчайын кырысч тууу уугу.

Коммунист Майты-лол Оо чымылн уулдарына 4 акжон составтык калдарчылорын зыезоу сазнал белеткез. Сазнал-бизе корудуу, кы ола-ларын Улут-Ховула. Ичиге Ховула-да Чаш-Таш алактарына калдарчылор турал Ол черлерин оут-сегинен унжук эки.

Ферма 60 чымыл 105 тонна сутту курнеге сазнал турга оотырб 20-ге чедер 100 тонна ишын дулашкан. Саванчыл-ларын, Мунгуш, Тарноу-ла Маалыр оот-сегин калдар-сав, чыл, планын кутул-коржуктуу С. СОТОН

БАЙЫРПАЛДЫҢ АЛДА

Автомобиль транспорту — дүрттүгү транспорту аялгы-агылынын чугула кезүү боюнча. Заводтар болгаш туудулар, ховушкелер болгаш фермаларга чоруккан тууду-биче оруктар-биче күчүдүгү автопоезидер, чүм маинилары болгаш пассажир-дер ауботтары дүне-да, чүдүс-дә саоссаа чокка шу-жуп-ла турар.

Автомобиль транспортуни аялгы-агылынын хувуну тураскаадып, Москва болгаш байырыгы хуралга аялгы-агылынын болгаш шылары аялгы-агылынын дугагылаа оо-кыржычкылары чугаалап тур-гашар.

Президумда — СЭПК ТК-ныц сейсраты Н. В. Капелю-нов, министрстволарнын биче ведомстволарнын уаду-гусулалары.

РСФСР-ниң автомобил-

[illegible]

Ы ДЭЭШ

транспортунд министр Е. Г. Трубицын илгээтэй кылган.

Автомобиль транспортуни ажигласы улам эхжиадеринге, куртуугу үлсэ ажалд агыйнын, совет калжиринг нөгөөдөн долзуг биле ханхуарына, материалдарын, кынар чүүлдерин камналагы ажиглаарынча боттарынын бүгү, кууш, билин, турулагзын бээрнү сүрүлгүн кичөөдөр ир илгээтээнер. (СЭТА).

Чоюн-Хемчик районярыг болган «Ак-Чыраа» совхозу девискөрлөринден 919 төтө ситенин белеткен, ам бо хүндөрдө 379; тонайын сөөртү алган. ССР-иңде 60 чымы ала сөтхөз ол-да черлеринде 1381 тонайын белеткен алган. 715 тонайын кынгаларга сөөртү чедирл алган. Сиге сөөртүгөзилде Мейгүн-Тала районда Сельхозтехника сабырынч чөлчөалары ажиллап турар. Ында чөлчөалы коммунисттер Басилей Дабг-Оспап олз Херчик, гылык алаачылар Мачиңа олз Уу-

бизнесменлари, партиянинг сагаан соғирларига амидларга ботганиларими-биле бошладиган эрттак то айтадилар. Кичиклар ажаллашгани, СЭКП-ТК-нинг юмбиги (1982-ж.) болган июнь (1983-ж.) Планум-партиянинг шайташларини муссе-дири дээн партиянинг ал чо-руткай хемчегларинге б-моон соғирларга кылдыр ажалдагга икетишлик, санаб б-генчеге доклагатан.

СЭКП обкомунун секретари Г. Н. Долгополов хура-ошуржуп, тусе чутгаалаши, ву-ахисийларини соғирлар-ини тодаргай чутгаалаши,

КЫШ КЕЛГЕН, А

наша кышталышыгына белгелек аяккадарынын чорун турарынын дугуянына хойжу бригадаларга, сарык ферма-ларга, чалы колхозларына жана заводдарына орноткадан. Ошун түндүгүрүн бригадаларынын тураларына тууга-зын, чөтөстөрүн дарык эдер кемчегерини амылдарга бот-талып турар. Оз мыккан районун угууу, контроль комитети биле райкукумунун колдоу эжыл атыл арелети катый чоюкта чаа районун ийн аялга-дугуянына кыштал-лашыгына белгеледин база чылап үнүшүмүн кылга-даан.

ССРП ийн 60 чалы аттыг совхозту мал сугатар ку-

И. Ф. Моляновту Тыва АССР-ниң Дээди Сөвөдийнң
Президиумунуң Хүндүлел бижим-биле шаңнаар дугайында
ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СӨВӨДИЙНИҢ ПРЕЗИДИМУНУҢ
ЧАРЛЫҢ
Партия болгаш совет органдары ууртунелзиг ажилда

дөст багд төрүүтгэн хувьд үйлдэх 50 харьяа-биле
 олзлагчир СЭХП Улуг-Хем райномунууд
 ийгнн секретари
 ийгнн Федорович Модянович Тыла АССР-нн Дэдн Совет-
 Президиумунууд Хүндүл бижигч-биле шайлаар.
 Тыла АССР-нн Дэдн Советинн
 Президиумунн Даргаам М. МЕНДУМЕ.
 Тыла АССР-нн Дэдн Советинн
 Президиумунн Секретари Н. БОДУ.
 Кызыл хоорай,
 1983 чылдын октябры 28.

АЙДАЛ КАНДЫГЫЛ

бу бо маълумлар кыдыры
турар турарлар партия орга-
низацияларынын отеч-сон-
дагы хурадаларына шы-
ны шүтүмүздөн чыгуугу
алган. Шак оон бо маълум-
лар тодаран түнүндөргү үн-
дөргү эргөжөк чыгууда.

«Moren-Buren» сохтоо Х.
орусоол, Д. Орус-оол, Н.
орусоол олар ситен кезал-
дыге база киришпизинер. Бо
магчыларын кыптаар кыш-
таларыга ам-даа тодараттын
агын. Д. Доржу, С. Халарбаа,
С. Саяа, О. Хертен оларын
отторунун кырысаласта чогу-
да, белеткен ситенге соор-
ло албай турдаа, кыт

магчыларга, кыда туска
эртемилерге харысал-
ошан, хечтег адыр уези кез-
тен боор.

Тайга кырында хар чави-
дадай кыры доштамал эг-
жон. Кыш кезтеги ол. Ынды
болгонда, кытгаалашкын
бететседи, шактыларын
Ак-Чыраа дөңсөөлөрү ма-
гчынын бететкен ула-
гын түндүдүргү эргөжөк чы-
гууда.

Айыгыттай четтерин
дарый одер тазала-бале ра-
йоншун агроулетпур катты
кышкымындагы хечтегилер
алыры негеттилий турар.

А. БЕГИН

№ 3 к у арын. 1983 ч. октябрь 30

